

Buharsko - Bojanský kostol

Bojanský kostol (Bojanskata čerkva) sa skladá z troch stavieb postavených v 11. až 13. storočí, tvoriacich jeden harmonický celok. Zasvätili ho sv. Mikulášovi (Sveti Nikola); kaplnku sv. Panteleimonovi. Väčšia časť má v pôdoryse tvar gréckeho kríža v strede prekrytého kupolou. Kým východný kostol (pôvodne hradnú kaplnku) z roku 1048 symbolizuje príchod a štátotvornosť Bulharov, západný kostol so zvonnicou (z roku 1882) ich oslobodenie z nadvlády v roku 1878.

Neznámi autori celý kostol za niekoľko mesiacov farebne vymaľovali 89 maľbami s 240 postavami. Fresky, okrem tradičných sakrálnych motívov stvárnených v rámci byzantského umenia podľa prísnych pravidiel kresťanského kánonu, upútajú najmä svetskými motívmi. Výtvarníci tu preukázali značnú slobodu umeleckej tvorivosti. Na ometku realisticky namalovali kolorované postavy Sebastokratora Kalojana v ľavej ruke s modelom kostola a jeho manželky Desislavy, vo vyšívajúcich bojarských rúchach.

Portrét Desislavy odborníci považujú za jeden z najlepších stredovekých ženských portrétov. Stredovekí byzantskí umelci majstrovsky zobrazili aj postavy a tváre svätých, najmä archanjela Gabriela vo výjave Zvestovanie. K najvydarenejším patrí obraz sv. Teodora Tyroského. Upútajú aj tri podoby Krista ako dieťaťa v náručí matky, dvanásťročného chlapca medzi mudrcmi a zehňajúceho mladíka.

Mimoriadnu pozornosť si zasluhuje obraz bulharského chána (cára/kráľa) Konstantina Asena a jeho manželky Iriny. Podľa namalovaného dátumu sa vysviacka kostola uskutočnila v roku 1259. Obraz Sveti Nicola Čudotvorec pochádza už z 19. storočia.

Prejavom stredovekého konzervativizmu je obraz Smrť Márie z 11. storočia. Len strop zdobí asi 54 fresiek zobrazujúcich výjavy zo života Krista a sv. Mikuláša. Celkovo nástenné maľby s povinnými obrazmi pôsobia ako obrázková biblia.

Tehlová stavba na kamenných základoch, dnes umiestnená do parkovo upraveného prostredia, bola pôvodne zdobená/obložená glazovanou keramikou, ktorá sa sčasti zachovala na priečeliach a na oblúkoch okien a dverí. V spodnej časti stredného kostola bola pôvodne krypta.

Bojanský kostol je súčasťou SD od roku 1979.

Buharsko - Národný park Pirin

Národný park Pirin vyhlásili v roku 1976 na mieste menšieho Národného parku Vichren, ktorý zaberá severnú najvyššiu časť pohoria Pirin a zároveň ho rozšírili na 27 000 ha. Súčasťou národného parku sa stala Prírodná rezervácia Bajuví Dupki vyhlásená už v roku 1934. Rastú tu jedince borovice pancierovej (*Pinus heldreichii*), dosahujúce údajne vek až 550 rokov.

V najsevernejšej časti sa súčasťou národného parku stala ďalšia rezervácia Malka Džindžirica i Segmen tepe s 250 až 300-ročným porastom borovice balkánskej (*Pinus peuce*) a borovice bielokôrej (*P. leucodermis*) s výškou 30 - 45 m. Ďalšou rezerváciou je Julen z roku 1994 na 3 200 ha s jedľovým porastom a starými borovicami balkánskymi v závere doliny Vasilaški Circus. NP dosahuje dĺžku 80 km a šírku v západovýchodnom smere 40 km.

V Pirine 81 vrcholov dosahuje nadmorskú výšku 2 500 m a 7 vrcholov nadmorskú výšku 2 800 m. V juhovýchodnej oblasti okolo vrcholu Momin dvor sa nachádza najviac glaciálnych a periglaciálnych jazier - plies.

Zo 176 jazier najväčšiu rozlohu (12,5 ha) a hĺbku (-30 m) dosahujú Popovo ezero pod Džengalom a tri Kremenski ezera (9,8 ha, -25 m) pod Džanom (2 707 m n. m.).

V národnom parku objavili niekoľko jaskýň, priepastí, ponorov a vyvieráčiek a zaznamenali výskyt asi 2 100 druhov vyšších rastlín, z toho asi 20 % chránených druhov Bulharska a 114 endemitov (54 balkánskych a 60 bulharských, z toho 31 lokálnych endemitov).

Zo 171 druhov zistených chordát v Bulharsku chránia 114. V národnom parku žije asi 80 - 100 medveďov hnedých, 15 vlkov dravých, ďalej vydra riečna, kamzik vrchovský balkánsky, mačka lesná, jeleň lesný, srnec lesný, kuna skalná aj lesná, tchor tmavý, jazvec lesný, diviak lesný. Hniezdi tu aj orol skalný, výr skalný, tetov hlucháň, jariabok hômy, tesár čierny, ďateľ trojprstý atď.

Národný park, ktorý v roku 1977 zaradili do Programu UNESCO Človek a biosféra, navštívi ročne asi 300 000 - 500 000 turistov. Prvý botanický výskum tu vykonával v roku 1843 A. Grisebach.

Súčasťou SD je Národný park Pirin od roku 1983.

Buharsko - Prírodná rezervácia Srebarna

Prírodnú rezerváciu Srebarna vyhlásilo bulharské Ministerstvo poľnohospodárstva a výživy v roku 1948. V roku 1975 ju zaradili medzi tzv. Ramsarské lokality určené na ochranu medzinárodne významných mokradí a v roku 1977 sa stala biosférickou rezerváciou Programu UNESCO Človek a biosféra. Rezervácia zaberá rovnomenné sladkovodné jazero s okolitými močaristými brehmi, dosahujúce dĺžku 1,5 km, ktoré lemujú prevažne husté porasty trste obyčajnej (*Phragmites australis*, syn. *communis*). Celkove tu rastie 67 druhov vodných a mokradňových rastlín. V Srebarne zaznamenali výskyt až 180 druhov vtákov (z toho 99 druhov sa nevyskytuje nikde inde v Bulharsku), z toho 80 migrantov. Hniezdi tu 50 až 100 párov pelikánov kučeravých (*Pelecanus crispus*), jeden pár orliaka morského (*Haliaeetus albicilla*), 50 - 500 párov ibisov hnedých (*Plegadis falcinellus*), 20 párov kormoránov malých (*Phalacrocorax pygmeus*), 13 párov lyžičiarov bielych (*Platalea leucorodia*), 10 - 15 párov volaviek bielych (*Egretta alba/Casmerodius albus*). V rezervácii sa vyskytuje aj labuť hrbozobá, hus divá, kačica chriplavá, hrdzavka potápvavá, chochlačka bielooká, rybár čierny, rybár bahenný, kazarka hrdzavá, potáпка červenokrká, fúzatka trsfová, volavka purpurová aj striebřistá. Cez zimu sa tu zdržuje bernikla červenokrká, hus bieločelá a slávik modrák. Z 39 druhov cicavcov rezervácie a jej ochranného pásma možno uviesť najmä vydru riečnu (*Lutra lutra*), líšku hrdzavú (*Vulpes vulpes*), sysľa pasienkového (*Citellus citellus*), slepca malého (*Spalax leucodon*), chrčka dobrudžského (*Mesocricetus newtoni*), ježa tmavého (*Erinaceus europaeus roumanicus*), tchora stepného (*Putorius eversmanni*), zriedkavého tchora škvritného (*Vormela peregusna*), aklimatizovanú ondatru pižmovú (*Ondatra zibethica*). Okrem rýb systém chordát dopĺňa 21 druhov obojživelníkov a plazov, napríklad korytnačka močiarna, užovka obojková a užovka fíkaná. Pelikány, ktoré sem prilietajú začiatkom marca zo severnej Afriky a začiatkom jesene sa vracajú do delty Nílu, pri preletoch na lovištia v okolí Dunaja ohrozujú rumunskí pytláci, takže ich stavy sa výrazne zredukovali. Z uvedených dôvodov v roku 1992 zapísal Výbor svetového dedičstva Srebarnu aj do Zoznamu ohrozeného svetového dedičstva. Vládne opatrenia viedli k tomu, že počet hniezdiacich párov pelikánov sa zvýšil z 29 v roku 1989 na cca 80 (v roku 1991 vyviedli 85 mláďat a v roku 1992 asi 61 mláďat).

Súčasťou SD je Srebarna od roku 1983.

Fínsko - Starý kostol v Petäjävesi

Drevený evanjelický kostol v dedinke Petäjävesi postavili na mieste zhoreného kostola v rokoch 1764 - 1766. Podľa plánu tesára Jaacka Klemetinpoiku Leppänena z roku 1763 malo ísť len o drevenú kaplnku, ku ktorej sa prichádzalo na člno po jazere alebo v zime na saniach a lyžiach. Postavil ju na pôdoryse rovnoramenného kríža nad prekrižením vymedzeného trámami prekrytého osemlhlu kupolou podľa vzoru stockholmského Kostola sv. Kataríny. Pri stavbe použil aj neolúpané kmene stromov, pričom sa snažil o aplikáciu techniky kamenných stavieb v drevenej architektúre. Išlo o charakteristickú sakrálnu drevenú architektúru Fínska v 18. storočí (z viac než 60 takýchto stavieb sa zachovalo len niekoľko), zakončenú valbovou strechou pokrytou šindľom a vyrezávaným štítom. Stavbu vysvätili v roku 1778. Zväčšením okien a prístavbou zvonice v roku 1821 premenil Leppänen vnuk Erkki kaplnku skutočne na kostol. Hranolovitú vežu so zníženým zvonovým poschodím na vrchole zakončil osemstennou lucernou a krížom. Zvonica oddelená od kostolnej lode slúžila dedičanom aj na ukladanie zbraní pred návštevou kostola. Neskoršie po získaní ďalších finančných príspevkov tieto dve stavby prepojili spojovacou chodbou. Interiér kostola pozostáva len z dvoch radov drevených lavíc v hlavnej lodi, priečne uložených lavíc v prekrižení, jednoduchého oltára s oltárnym obrazom na stene z roku 1843 a rezbársky dotvorenéj drevenej kazateľnice, ktorej výzdoba predstavuje unikátne dielo naivného sakrálného umenia. Na tmavšom pozadí umiestnili v troch radoch na ňu svetle omalované drevené figurky anjelov a svätcov, pričom ich svätožiaru tvorí na červeno natretý kruh vyrezaný do dosiek steny.

Kostol „objavil“ rakúsky architekt Josef Strzygowsky v dvadsiatych rokoch 20. storočia a na jeho hodnoty ľudového staviteľstva, remeselníctva a umenia upozornil fínsku i svetovú verejnosť. Jeho dôsledným zreštaurovaním (s obnovou šindľovej strechy v roku 1953) a prístupným (predtým bol asi 100 rokov uzavretý a na cirkevné účely slúžila novostavba priamo v dedine) Fínsko po získaní nezávislosti prezentovalo históriu a ľudovú umeleckú tvorbu svojho národa. Pri kostole je menší cintorín, pred ním lúka ako zhromaždište a okolo ihličnaté a listnaté stromy, prevažne brezy, ktoré dotvárajú pozadie bielo-červeno-hnedej stavby.

Súčasťou SD je kostol v Petäjävesi od roku 1994.